

De IJzermonding in 1964

door Paul HOUWEN
Konservator

120952

Het is wel eigenaardig dat zoveel ornithologen zich zo aangetrokken voelen tot de watervogels. Bij deze bekleden de kleine steltlopers wel een ereplaats. Meer dan twintig soorten zijn in ons land te zien. Het zijn meestal sociale vogels, die althans op trek en in de winter in groepsverband leven en in de vlucht met hun smalle, scherpe vleugels sierlijke en bliksemsnelle vliegevoluties kunnen uitvoeren.

Zij komen meestal voor langs de kust en wel op plaatsen met kleiachtige bodem, voornamelijk aan stroommondingen, waar het slib een rijke fauna van wormen, weekdieren en kreeftachtigen bevat. Deze slikfauna vormt om zo te zeggen het enige voedsel van de waadvogels waaruit de kracht wordt geput om soms honderden kilometers in één stuk af te leggen.

Op de hoogwaterroestplaatsen rusten de waadvogels uit, dicht bij elkaar, onbeweeglijk, allen naar de wind gekeerd, veelal met de lange snavels op de rug geborgen, en veiligheidshalve met één oog de omgeving afspiedend.

Alleen de pleviertjes lopen dan nog wat rond om een of ander prooi'tje op te scharrelen, want deze kortsnavelige waadvogels weten hun voedsel op het zicht op te sporen.

De langsnebben daarentegen wachten rustig op het laag tij om op de tast in de modder naar voedsel te zoeken. Zij hebben zeer gevoelige tastlichaampjes aan de snavelpunt, waarmee ze al wat eetbaar is kunnen herkennen. Zij zijn eveneens in staat hun snavel aan de punt te openen, zonder dat dit merkbaar is aan de snavelbasis: dit gebeurt door een spierdrukking op het vierkantsbeen, dat gewrichten vormt met de schedel, de boven- en de onderkaak. Dit vierkantsbeen, dat o.a. de bovensnavel t.o.v. de schedel kan doen bewegen, is behalve bij vogels, ook aanwezig bij reptielen maar ontbreekt bij zoogdieren totaal.

Bij laag water zijn de steltlopertjes zeer actief; de meeste zoeken hun voedsel in het zachte slijk en boren er hun snavel tot de wortel in. Andere waden liever in ondiep water en nog andere lopen steeds heen en weer om een gevonden zeeduizendpoot in het water af te spoelen alvorens hem naar binnen te slikken.

De bewegingen zijn steeds waardig en passen goed bij de harmonieuze lijnen van het silhouet. Misschien is dit het geheim van de onweerstaanbare aantrekkingskracht die de waadvogels op sommige mensen uitoefenen? Of

is het het onbewuste verlangen naar de wijde toendragebieden, vanwaar de meeste van die vogels vandaan komen? Of is het het geheim van hun oriëntatie- en uithoudingsvermogen dat deze vogels steeds maar op dezelfde tijdstippen in dezelfde gebieden doet verschijnen? Of zijn het de soms melodieuze en melancholieke geluiden die ze voortbrengen? Of zijn het de verrassende contrasten van de vliegbeelden tegen de lucht? Of is het de omgeving van slikke en schorre waar u steeds een zilte wind om de oren waait? Misschien is het de synthese van dit alles die bepaalde vogelvrienden, zelfs van ver uit het binnenland, steeds maar naar de kust drijft.

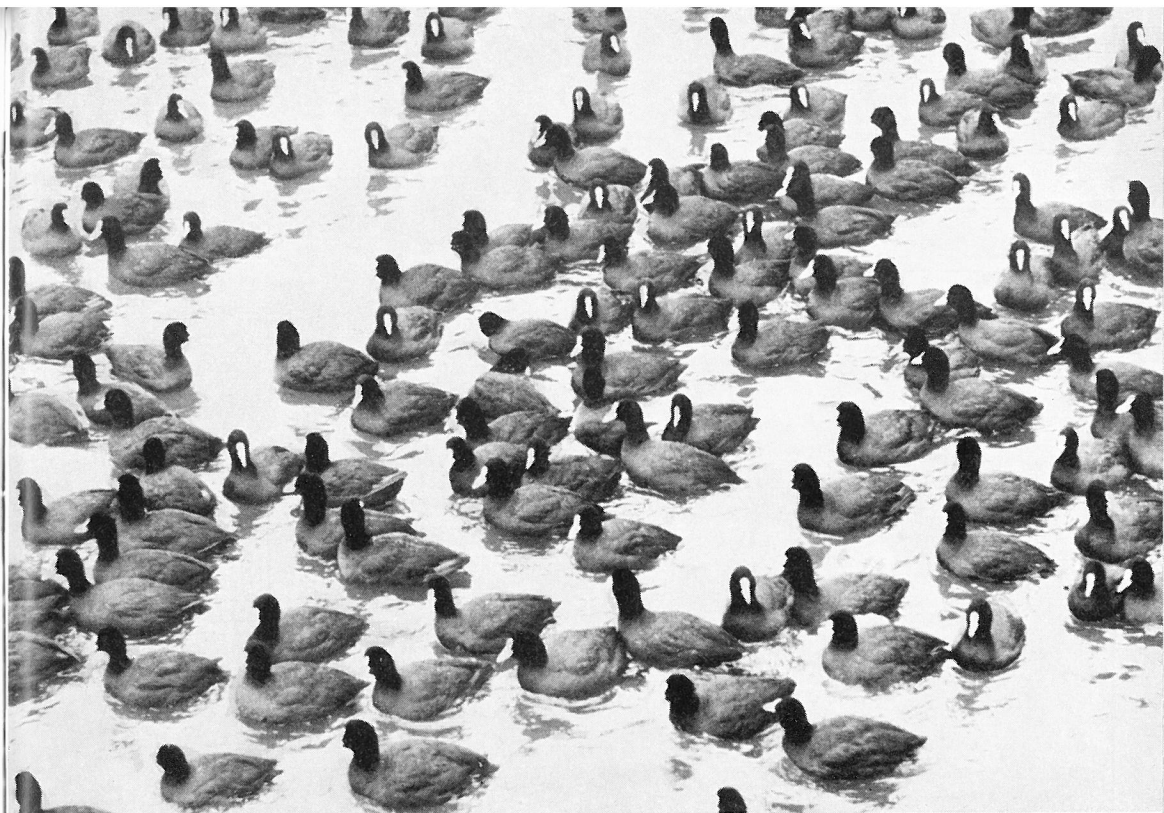
Een van de weinige waadvogelgebieden in België is de IJzermonding. Bijna sedert vijftien jaar breng ik er geregeld een bezoek. Dat moet nu ongeveer een 400-tal keren zijn en nog geen enkele maal ben ik teleurgesteld weggegaan. Daar verblijven tijdens de winter en de trektijd een 500-tal waadvogels. Dit aantal kan zelfs tot meer dan 1000 oplopen. Menige belangrijke waarneming werd er opgetekend en tientallen personen werden er door de steltlopers begeesterd.

Tijdens het voorbije Paasverlof werd een jeugdnatuurkamp georganiseerd. In ruim vijf dagen konden een tiental jongens enkele waadvogelsoorten en enkele halophiele planten en weekdieren leren kennen. Naast handenarbeid, die er toe bijdroeg het reservaat voor ongewensten te beveiligen, kregen zij een duidelijk inzicht in de levensgemeenschap van een slikken- en schorrengebied. De opeenvolgende plantenassociaties zijn er duidelijk afgelijnd volgens het bodempeil. De invloed van de stromingen, veroorzaakt door eb en vloed enerzijds en het waterdebiet van de IJzer anderzijds maken van de IJzermonding een uniek geologisch studieterrain, doorsneden met talloze kreekjes die het verschijnsel van het uitschuren en de sedimentatie duidelijk weergeven. De IJzermonding is als het ware een geconcentreerde en overzichtelijke weergave van de Schelde-, Maas- en Rijndelta in Nederland, zowel op geologisch, botanisch als faunistisch vlak.

1964 is terug een rijk jaar geweest. Speciale aandacht werd besteed aan de mollusken. Enkele minder algemene soorten waren: de messchede (*Solen marginatus*), de sleutelgathoren (*Diodora apertura*), het muizenootje (*Phytia myosotis myosotis*). De laatstgenoemde is een typische brakwaterbewoner.

Merkwaardig was de waarneming van een kluut op 4 januari. Deze soort wordt er op voorjaarsrek slechts einde februari of begin maart verwacht.

De grutto, die er op 7 februari werd gezien, was zeker een voorloper. Hij bleef steeds maar op het slik zoals rosse grutto's dat plegen te doen. Later in het voorjaar en op najaarsrek verkiest onze grutto de polderweiden boven het slik, maar in de nog frisse februarimaand zal er zeker wel meer voedsel te vinden zijn in het slik dan binnendijks.

De reddingsoperatie, tijdens de winter 1962-63 ondernomen, heeft massa's Meerkoeten (*Fulica atra*) van de hongerdood kunnen redden.

(Copyright P. Didier)

Op 2 juni werden nog een paar oeverlopertjes en vijf groenpootruiters waargenomen. Deze observaties betreffen vogels op terugtrek naar het noorden, waar zij werden grootgebracht. Zeer veel waadvogels trekken immers in mei door en zelfs zijn nog trekbewegingen merkbaar tot half juni.

Het broedseizoen was voor de bergeenden een succes: op 24 mei werd een koppel met negen kuikens op de vaargeul gezien; ditzelfde koppel werd een maand later nog steeds met hetzelfde aantal kuikens opgemerkt. Daarbij werd in dezelfde periode geregeld een ander paartje met vier jongen waargenomen.

Op een zandige oever, die tevens dienst doet als hoogwatervluchtplaats, had een scholekster tussen het aanspoelsel haar nest met vier eieren geborgen. Het legsel ging echter later door een springvloed verloren. Dit was het enige nest dat werd gevonden, maar men mag gerust aannemen dat er wel meer waren wanneer men weet dat de scholeksters aan de IJzermonding de gewoonte hebben hun eieren toe te vertrouwen aan de meest onverwachte plekjes.

Gerande Schijnspurrie (*Spergularia Marginata*).

(Copyright Dobresky)

Jaren geleden werd een nest gevonden boven op een bunker en zelfs werd er ooit een aangetroffen in een toevallige uitholling van een dwarsbalk van een dukdalf!

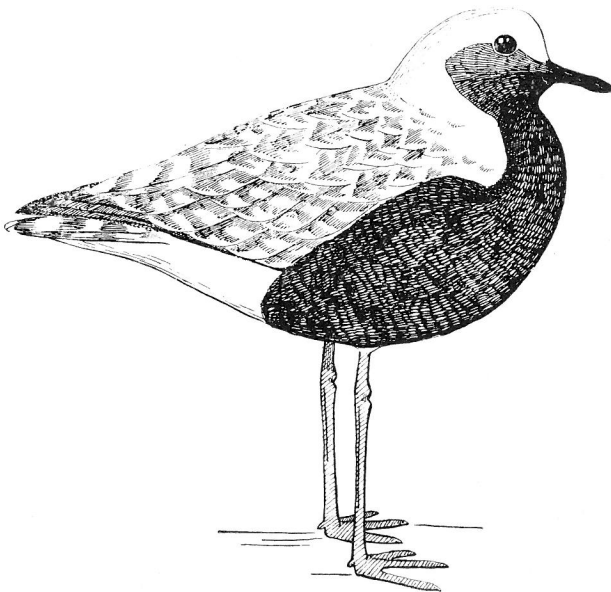
De waadvogels waren op najaarstrek goed vertegenwoordigd. De leden van de vogelwerkgroep TRINGA ringden er ruim driehonderd in zeventien soorten, waaronder steenloper, bontbek, kleine en strandplevier, kanoet en kleine strandloper, groenpoot en zwarte ruiters.

Op 12 augustus waren er vier lepelaars aanwezig en zo rond de twintigste was er reeds een blauwe kiekendief te zien. Ook zangvogels trokken in dezelfde periode door: blauwborstjes, paapjes, gele kwikstaarten kwamen geregeld in de rietkraagjes van binnendijkse plassen overnachten.

De najaarstrek van de vinkachtigen was eerder onbeduidend; te veel noord-oostelijke wind deed een groot aantal onzichtbaar hoog vliegen. Daarbij

steken in dergelijke omstandigheden veel continentale vogels het Kanaal over naar de Britse eilanden, nog voor zij onze kust bereiken. Slechts enkele tientallen fratertjes, enkele grauwe gorzen en een maximum van twaalf sneewgorzen deden zich tegoed aan de zaden van schorreplanten. Een gemengde troep van ongeveer tweehonderd vinken en kepen kwam de ganse winter door fourageren op de overvloedige onkruidzaden van een droog geworden oppespoten terrein. Daar kwamen ook geregeld enkele geelgorzen en kneutjes naar toe.

December luidt voor goed de winter in. Dertig zilverplevieren vulden de aanwezige aantallen waadvogels aan. De velduil zeilde weer over de dijk. In de schorre schuilde het bokje en over de kreek van Lombardzijde schoot het ijsvogeltje weg... Een nieuw vogeljaar in aantocht!

Zilver plevier
Charadrius Squatarola